

הרב אורי שרקי

אורות - ארץ ישראל, פרק א', חלק ב'

מתוך ספר אורות לראי"ה קוק

סיכום שיעור - עוד לא עבר את עריכת הרב

"ומתוך כך (שארץ ישראל היא חטיבה עצמותית קשורה בקשר-חיים עם האומה, חבוקה בסגולות פנימיות עם מציאותה) **אי אפשר לעמוד על (להבין את) התוכן של סגולת קדושת ארץ ישראל, ולהוציא לפועל את עומק חבתה יש פה שני דברים שאי אפשר: א': להבין את הצד הסגולי של ארץ ישראל. ב': להוציא לפועל את החיבה, הראויה לארץ ישראל. בשום השכלה רציונלית אנושית כלומר, ברציונל האנושי אין להבין את הדברים שני הדברים הללו. נשאלת השאלה: מה הקשר בין זה שארץ ישראל היא חטיבה עצמותית לבין זה שאי אפשר להסביר את שני הדברים הללו באופן רציונלי? תשובה: הרציונל מסביר תופעות, הוא אינו מסביר אף פעם את עצם הדבר. (1) והבנת שני הדברים הללו מצריכה הבנה עמוקה עד עצם עניינם (וכאמור: ברציונליות אי אפשר להבין את עצם עניינו של דבר, אלא את התופעות הנלוות אליו). נשאלת השאלה: אז איך בכל זאת כן אפשר להבין את שני הדברים הללו? **כי אם ברוח ד' תשובה: צריך בשביל זה רוח הקודש. (2) אשר על האומה בכללה, לעם ישראל כעם יש רוח הקודש. (3) נשאלת השאלה: אנחנו יודעים שיש אנשים שיש להם רוח הקודש, (4) ולמרות זאת אינם מבינים מה זה ארץ ישראל? תשובה: יש שני סוגי רוח הקודש: א': רוח ה' כללית, על כלל האומה. ב': רוח ה' פרטית. (שהיא נמצאת אצל כל מיני אנשים קדושים, ואפילו אצל הגויים). ורוח ה' כלל האומה עליונה מרוח ה' הפרטית. ולכן: מי שיש לו רוח ה' פרטית, שאינה נובעת מרוח ה' אשר על כלל האומה, יכול להיות שהוא לא מבין מהי מעלתה ארץ ישראל. ממשיך הרב ומסביר מהי בדיוק רוח ה' אשר על האומה בכללה: **בהטבעה הטבעית הרוחנית נשאלת השאלה: איך יכול להיות דבר שהוא גם טבעי (טבעי= הכוונה להטבעי. כלומר, לתת חותם) וגם רוחני, והרי אלה דברים הופכיים, שדבר רוחני הוא חופשי, אך דבר טבעי כבול בחוקים? תשובה: הרב מחדש לנו כאן דבר שחוזר כמה פעמים במשנתו: יש דבר כזה "טבע רוחני". כלומר, יש מעין טבע לרוח (כלומר, חוקיות לרוחניות). **אשר בנשמת ישראל, הכוונה לנשמת הכלל שהיא ששולחת את קויה. איפה אנחנו פוגשים את ההטבעה הטבעית רוחנית במציאות? כלומר, איפה יש במציאות טבע רוחני אשר נמצא בנשמת ישראל? תשובה: רואים את זה אצל שתי סוגי אנשים: הסוג הראשון: **בצבעים טבעיים בכל הארחות של ההרגשה הבריאה, אצל האנשים שזה בא להם באופן טבעי, באופן בריא. (וזה מגיע בהשתלשלות מרוח הקודש בעבר). ומזרחת היא את זריחתה העליונה על פי אותה המדה של רוח הקדושה העליונה, הממלאת חיים ונעם עליון את לבב קדושי הרעיון ועמוקי המחשבה הישראלית. הסוג השני: אנשים בעלי סגולה שיש להם רוח הקודש. אנשים מקובלים וקדושים. מסקנה: אתה מוצא את הטבע הרוחני שבכלל ישראל (כלומר, את מי שמבין באמת את הצד הסגולי של ארץ ישראל, ואת גילויה של החיבה הראויה לארץ ישראל) אצל שני סוגי אנשים: האלה שזה בא להם באופן טבעי (שזה רוב בעם), ואת הגדולים שבגדולים (שהם מיעוט העם). נשאלת השאלה: מי לא מרגיש את זה? תשובה: מי שבאמצע, כלומר, האינטלקטואלים. (5) נשאלת השאלה: איך זה יכול להיות שדווקא האינטלקטואלים לא מבינים את זה, הם הרי אנשי השכל, ומשתמע מכך שהשכל מהווה חולשה? תשובה: השכל הוא הכרחי, אבל יש לו סכנות משלו. כלומר, השכל תמיד מראה את הצד השני. לדוגמא: תלמיד בא לרב ושואל אותו האם מותר למסור שטחים תמורת שלום? חושב הרב: מצד אחד מדובר בשלום, אך מצד שני מותר במסירת שטחים וזה אסור. מצד שלישי שלום זה בגדר פיקוח נפש והוא דוחה את כל התורה כולה. אך מצד רביעי מצוות כיבוש ארץ ישראל לפי הרמב"ן היא מצוות מלחמה, ובמלחמה לא שייך פיקוח נפש. מצד חמישי הימגילת אסתר' אמר שדברי רמב"ן**********

דחויים. מצד שישי ה'אבני נזר' דחה את דבריו של ה'מגילת אסתר'... ועונה הרב לתלמיד: אסור למסור שטחים תמורת שלום. הסבר: הרב אמנם הגיע בסוף למסקנה הנכונה, אך בדרך אליה עברו אצלו בראש גם מסקנות הלא נכונות. ועצם זה שעברו אצלו בראש מחשבות לא נכונות הן החלישו לו את הנטייה הטבעית. השכל אמנם ניצח אך בנפש שלו נשארה חולשה מהויכוח הפנימי שלו. ולכן תמיד הרב יחשוב: אולי טעית?! אולי הצד השני הוא הנכון?! ולכן, אומר הרב קוק באורות הקודש: "עמי ארצות צריכים להיות בקשר עם תלמידי חכמים, שידריכו אותם בעזרת שכלם. אך מצד שני גם תלמידי חכמים צריכים להיות בקשר עם עמי ארצות, כדי לינוק מהם את הטבע הבריא". (6)

הערות:

1) אותו עניין בהקשר אחר: ישעיהו ליבוביץ' אמר: "הקשר שלנו לירושלים הוא למעלה מכל השכלה רציונלית". המשמעות של האמירה הזאת אצל פרופ' ליבוביץ' שונה ממשמעותה אצל הרב קוק זצ"ל. המשפט הזה נכתב בתשובה למכתב שנשלח אל פרופ' ליבוביץ': "האם אפשר, במסגרת הסכם שלום לוותר על ירושלים?". פרופ' ליבוביץ' עונה: "הקשר שלנו לירושלים הוא למעלה מכל השכלה רציונלית, ולכן רק אנחנו קשורים לרעיון הזה, ולכן אי אפשר להשתמש ברעיון הזה במסגרת משא ומתן בין-לאומי, ולכן למען השלום, כדאי לנו לוותר על ירושלים"; כלומר, אתה לא יכול בדבר שנוגע לקשר שלך עם אחרים, להביא דבר שרק אתה מבין. כי משא ומתן בין-לאומי מתקיים בנורמות של משא ומתן בין-לאומי, ולכן אתה לא יכול להכניס למשא ומתן דבר, שרק אחד מהצדדים קשור אליו. עד כאן רעיונותיו.

ניתן להשוות את רעיונותיו לרב קוק: כשפרופ' ליבוביץ' אומר על דבר שהוא לא רציונלי פירושו לגביו, שהוא חסר חשיבות לחלוטין. אצל הרב קוק זה בדיוק ההפך: כל דבר ראשיתו למעלה מן השכל, ולכן הוא שולח הרבה מאוד ענפים בנתיבות השכל והרגש, ולכן הוא משמעותי מאוד. ולכן, לרב קוק: אי אפשר למסור את ירושלים גם מסיבות שהן למעלה מן הרציונל, וגם מסיבות שהן רציונאליות, רגשיות היסטוריות וכולי.

2) הכוונה ב"רוח הקודש" זה לא "אמונה". ה"אמונה" (במובן הקלאסי של המילה) היא דבר זר ליהדות: "אני מקבל על עצמי דבר שאין לי עליו שום הוכחות, אבל אני מרגיש שזה נכון".

זה דבר שלפחות אצל הראשונים מתנגדים לו. האמונה היא תגובה רגשית לדבר שהתברר כאמת. מלמטה למעלה. ואצל רוח הקודש זה הפוך: היא באה מלמעלה למטה, היא נבואה.

האמונה היא תגובה לרוח הקודש. יש כבר רוח הקודש והיא מולידה אצל האדם אמונה, אבל המקור (רוח הקודש) הוא חיצוני, אובייקטיבי, והאמונה עצמה היא סובייקטיבית.

כך הוא תהליך האמונה: האדם מאמין בדבר שהתברר כאמת מוחלטת (בדורות עברו), ומאחר שברור לו שזו אמת - זה מוליד אצל האדם כל מיני תופעות רגשיות ופסיכולוגיות למיניהן שאפשר לכנות אותם "אמונה". האמונה היא תגובה, לא המקור. המקור הינו רוח הקודש.

(לדוגמא: בספרים הקדמונים נאמר הרבה פעמים: "דע והאמן ש...". כלומר, קודם דע, ורק לאחר מכן תאמין.)

יש עוד דרכים לפרש את המושג "אמונה" אך במובן המודרני שלה כך הוא מתפרש.

3) ההבדל בינינו לבין האומות הוא בחיבה כלפי הארץ הוא: אצל האומות החיבה שהם מרגישים כלפי ארצם היא חיבה מובנת ופשוטה: היא רציונלית, ואפילו רגשית. לדוגמא: וירגיליוס, שהיה משורר רומאי, מתאר בצבעים ליריים את איטליה של ימיו (ימי אוגוסטוס). הוא מתלהב מהנופים של איטליה וכולי. במקרה הזה רואים בבירור את

האהבה הרציונלית של האומות כלפי ארצם. אין בהסבריו של וירגיליוס שום דבר לא רציונלי. נשאלת השאלה: גם לנו יש אהבה רציונלית לארצנו, אהבה רציונלית שבאה לידי ביטוי לדוגמא בשירים המתארים את נופי הארץ? תשובה: אצלנו זה מתחיל עם משהו יותר פנימי. השירים הם תוצאה של הדבר הפנימי הזה. הסיבה שאומתנו חזרה לארץ לאחר אלפיים שנה הם לא הנופים הארץ, כי לא הכירו את הנופים הללו בכלל בגלות.

(אגב: פירוש המילה "רציונלי": דבר הניתן לניתוח, לחלקיו. פירוש הביטוי "בלתי רציונלי": דבר שלא ניתן לניתוח).

4) איך יודעים שיש אנשים בעלי רוח הקודש? תשובה: רואים אדם קדוש. שרואה דברים שאחרים לא רואים.

5) נשאלת השאלה: מה ההבדל בין ישראלי שהוא אוהב את ארצו ומרגיש אליה חיבה ולבין גוי שאוהב את ארצו ומרגיש אליה חיבה? תשובה: ההבדל הוא: ה' שוכן בישראל, בשונה מהגוי. כלומר, אצלנו ואצלם השורש שונה. אצלנו גנוזים דברים שאצלם לא גנוזים.

ועוד: הלאומיות של אומות העולם היא רשע. עצם הלאומיות היא בעייתית מלכתחילה. כי מה זה בעצם לאומיות? קבוצה של בני אדם שאומרים: אנחנו עיקר והשאר טפל. כלומר, חלוקה של האנושיות לתת-אנושיות. האדם הלאומי אומר לבן הלאום שלו: אתה מבחינתי האדם, השאר זרים לי. ולכן הלאומיות היא מלכתחילה מוסד בעייתי. לעומת זה אצלנו: הלאומיות עניינה מלכתחילה תיקון העולם כולו. שנאמר בבראשית, יב', ב'ג': "ואעשך לגוי גדול... ונברכו בך כל משפחות האדמה". כלומר, עצם אומתנו נועדה להיטיב לעולם כולו. לנו יש לאומיות אוניברסלית, ולכן אנחנו הלאומיות היחידה שהיא לגיטימית. הלאומיות שלנו היא היחידה שנושאת בתוכה איזה-שהוא אידיאל כלל-אנושי. ושהאדם הישראלי מדבר על לאומיות נטו, בלי כוונה בכלל ללאומיות אוניברסלית, הוא בתוך תוכו מתכוון ללאומיות אוניברסלית, בתת מודע. לדוגמא: בסוף התפילה אומרים את "עלינו לשבח", שמדבר על תיקון העולם במלכות ש-די. תפילה זו נתקנה על פי המסורת על ידי יהושע לפני שחצה את הירדן וכבש את הארץ. כלומר, שעם ישראל כובש, אז זהו הכיבוש המוסרי ביותר שיכול להיות. וכשאומות העולם כובשים, זה הכיבוש המשחית ביותר שיכול להיות. כלומר, הכיבוש משחית, את מי שאין לו תורה. ומי שיש לו תורה, אין סיבה שהכיבוש ישחית אותו.

6) נשאלת השאלה: אז מה עדיף, שכל או נטייה טבעית? תשובה: יש יתרונות בכל דבר וחסרונות בכל דבר. יש יתרון אדיר לשכל, אך היתרונות שלו הן עצמן השורשים של חסרונותיו ולכן אי אפשר שסגנון אחד של חיים (או שכל או טבע) יהיה הסגנון היחיד של חיי האדם, אלא יש צורך בשילוב ביניהם.